

Осьодло В. І. доктор психологічних наук, професор, начальник гуманітарного інституту Національного університету оборони імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0003-2893-4721>

Будагьянц Л. М. кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних наук гуманітарного інституту Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського
<http://orcid.org/0000-0002-3788-2372>

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ГІБРИДНІЙ АГРЕСІЇ

У статті розкрито теоретичні засади фундаментальних смислів боротьби української політичної нації на ствердження власної історичної суб'єктності на тлі глобалізації, що зумовлюють особливості становища нових демократій під час миру та під час війни.

Проаналізовано соціально-політичний контекст війни на Сході України який на думку авторів доцільно розглядати через призму національного буття української політичної нації та національної держави як інституту загальної волі нації. Розкрито сутність «нової війни» в умовах військової агресії РФ проти України, що відображає безпрецедентну постбіполярну дійсність, пов'язану з сучасною політикою ідентичності. Доведено, що одним із успішних шляхів захисту є створення мережевої безпеки, що ґрунтується на співпраці всіх громадян щодо захисту власних суспільств, держав і міжнародної безпекової мережі.

Представлено, що ключовим ціннісним пріоритетом, який спроможний витримувати негативні впливи й швидко відновлюватися та визначений центральним у концепціях усталеного розвитку ООН, ЄС і НАТО, є «стійкість».

Ключові слова: соціально-політичний контекст війни на Сході України; нова війна; гібридна війна; мережева безпека; стійкість; всеохоплююча оборона; протидія пропаганді.

*Війна є надто серйозною справою, щоб залишати її тільки генералам
Президент Франції Клемансо*

Вступ. З початком агресії на Сході України громадянське суспільство, його держава та Збройні Сили стали на шлях збройного захисту своєї країни, що суттєво змінило глобальний та Європейський соціально-політичний контекст.

Зовнішній соціально-політичний контекст розв'язаної війни, визначається передусім тим, що військова агресія РФ проти України має на меті повернення її у сферу власного впливу й перешкоджання Євроінтеграції України та вступу в НАТО. Збройна боротьба на відсіч військовій агресії РФ є аспектом політичної боротьби України за її **історичну суб'єктність**.

Метою даної статті є висвітлення ціннісних засад та фундаментальних смислів боротьби української політичної нації на ствердження власної історичної суб'єктності на тлі глобалізації та інформаційної революції, що зумовлюють особливості становища нових демократій під час миру та під час війни.

Теоретичне підґрунтя.

Методологічними орієнтирами для авторів даної статті послуговували концепції постіндустріального (постмодерного, інформаційного) суспільства Е. Тоффлера [10] та М. Кастельса [4], комунікативна інтерпретація політичної філософії демократії Ю. Габермаса [3], дослідження «мутацій» та «гібридизацій» війни з іншими формами боротьби Ф. Хоффмана [14], М. Калдор [13]. Аналіз протидії викликам доби глобалізації, серед яких і гібридні війни, спирається як на програмні розробки ООН щодо стійкості суспільств як сталого розвитку («17 цілей для майбутнього»), так і на теоретичний доробок військово-наукової школи Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського в узагальненні досвіду протидії гібридній агресії РФ проти України [2]. Поняття «суб'єктність» як актуальна спроможність особистостей та політичних націй до волевиявлення та реалізації своєї волі на творення (самовизначення) власної долі

через діалектику ідеального і реального, теоретичного та практичного, застосовується в даній статті у традиції класичної німецької філософії, яка історично постала теоретичним виразом та осмисленням значення Великої Французької революції як визначальної політичної події Модерну, що увійшло у контексти постмодерної та «постпостмодерної» соціально-гуманітарної думки.

Результати і обговорення. Визначення соціально-політичного контексту війни на Сході України передусім передбачає висвітлення кардинальних смислів національного буття, що кристалізуються у ствердженні української політичної нації та національної держави як інституту загальної волі нації (національних інтересів). Саме ці смисли виражають суть соціально-політичних процесів в Україні з часу Революції Гідності як історичної події націодержавотворення. Й саме ці смисли позначають ціннісно-екзистенційний горизонт розуміння та інтерпретації боротьби на полях бойовищ і в усіх сферах «мирного» життя часу війни: за що та заради чого вже сім років Україна протистоїть агресії РФ на війні.

Антитерористична операція й потому Операція об'єднаних сил є продовженням Революції гідності як визначного політичного акту політичної нації, в якому вона постала як суб'єкт власного історичного вибору з вимогою переукладання «суспільного договору» та націоналізації держави. Громадянське суспільство України, його держава та Збройні Сили виявили здатність захищати національно-державницьку політичну суб'єктність у збройний спосіб, зупинивши та стримуючи військову агресію РФ проти України. Розпочата з окупації Криму та окремих районів Донецької та Луганської області війна мала та має меті загарбання значно більших за масштабом теренів України, що не сталося лише неочікуваному для агресора спротиву підтримуваних громадянським суспільством української держави та армії. У такий спосіб, для України це не лише справедлива оборонна війна за вигнання загарбників, відновлення територіальної цілісності, контролю над державними кордонами, а національно-визвольні змагання за власну державність,

суверенітет, самостійність, за свій історичний вибір [2, 8].

Процеси узурпації державної влади корупційно-кримінальними корпораціями, знищення незалежності гілок влади, посилення тіньовизації управління в усіх сферах держави та суспільства, згортання діяльності всіх соціальних інститутів, що передувало Революції Гідності, не були приховані від громадянського суспільства (Революція на граніті, протестний рух «Україна без Кучми», Помаранчева Революція) та його експертних спільнот (наукових, громадських, політичних). Як приклад, у науковому виданні 2011 року «Нова влада: виклики модернізації»[6], підготованого великим творчим колективом (редакційна колегія: Ігор Бураковський, Євген Бистрицький, Ігор Коліушко, Олександр Сушко)дається детальний аналіз й оцінка тогочасних «дій нової влади у ключових сферах суспільного життя – адміністрування та права, економіки, зовнішньої політики, у гуманітарній сфері – наскільки адекватно існуюча влада вирішує історичне завдання модернізації країни». Автори наголошують на тому, що «будь-які кроки влади – це не лише вибір між демократією та минулими формами авторитаризму, а й неминучий вибір між модернізацією країни та збільшенням історичного відставання». Різнобічний ґрунтовний критичний аналіз, наданий в цьому виданні, відкриває системну антизаконну експлуатацію державних та інших соціальних інститутів владними корпораціями у зрощенні з криміналітетом, та спричиненого цим підриву засад розвитку українського суспільства та держави.

Революція Гідності стала відповіддю українського громадянського суспільства на делегітимізацію режиму Януковича, що остаточно відбулася через відмову від євроінтеграції під тиском РФ та подальші злочини тогочасної влади проти українських громадян. У такий спосіб констеляція подій зради національним інтересам з боку влади й злочинів необмеженого позапратове застосування сили проти громадян (побиття, викрадення, тортури, вбивства), що в реаліях інформаційного суспільства засвідчувалися онлайн великою кількістю джерел, українських та зарубіжних, зруйнувала хитку рівновагу попереднього соціального контракту суспільства та влади,

продемонструвала антидержавницьку, антинаціональну й антигуманну суть влади, її несумісність з людською гідністю й суверенним розвитком української нації й держави як демократії європейського типу. Вибух громадянського збурення загострив до крайнього смисложиттєвого ступеню питання про справжню, а не інсценовану демократію, політичну суб'єктність громадянського суспільства-нації, сервісну щодо національної волі (національних інтересів) місію держави та всіх соціальних інститутів, невід'ємні права людини та громадянина як універсальне мірило справедливості закону (несуперечність щодо природного права й права конституційного). У виступі українців за такі цінності світова спільнота демократичних держав-націй ідентифікувала щойно виниклу у боротьбі політичну націю як європейську у сенсі спорідненості із ідеологією Великої Французької революції як смислового стрижня європейського типу розвитку. Справді, в той час для української нації життєвоважливими стали ті переконання, які сформувалися у плині виникнення новоевропейських політичних націй й їхньої боротьби за створення національних правових держав.

Тези Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, Б. Франкліна, Т. Джеферсона та інших мислителів національних революцій ніколи ще не звучали так сучасно та злободенно в Україні, як під час Революції Гідності. Суб'єктом історії, джерелом волевиявлення та справжнім сувереном є народ. Народ створює державу, укладаючи суспільний договір, що передбачає принцип зверхності закону, розподілу та незалежності гілок влади, демократичного цивільного контролю над державою та її силовими інститутами. Представницька влада є органом справедливого законодавства, несуперечного природним правам людини та базовим правам громадянина. Народ відповідає за те, щоб його держава слугувала національним інтересам, а не інтересам іншої держави та / чи окремої групи. У разі узурпації влади чи зради національних інтересів істеблїшментом чи будь-якою іншою групою, народ має за обов'язок стати на перешкоді цього. Так само захист національного суверенітету, в тому числі, збройного, - є відповідальністю всього

народу та обов'язком кожного громадянина. Ці фундаментальні засади політичної філософії конституціоналізму та демократії (в широкому сенсі) є спільними для кожної демократії - як для Французької республіки часів Великої революції, США часів війни за незалежність, України часів Революції Гідності. Саме тому справжніх політичних союзників Україна здобула після того, як політична українська нація довела готовність та здатність боротися за свій європейський вибір. Відсутність справжніх союзників зазначалася як стратегічна проблема політична, зокрема, воєнно-політична, вада, розвитку України у Білих книгах (Стратегічних оборонних бюлетенях України) з 2005 року.

Зовнішній соціально-політичний контекст АТО / ООС визначається передусім тим, що військова агресія РФ проти України має на меті повернення України в сферу власного впливу й перешкоджання Євроінтеграції України та її вступу в НАТО [7, 8, 11]. Збройна боротьба на відсіч військовій агресії РФ є аспектом політичної боротьби України за історичну суб'єктність, національний суверенітет, демократію і самостійність держави, європейський вибір. Збройна боротьба (війна) України залишається актом політики її держави, реалізацією її національних інтересів, через що є складовою соціально-політичного контексту із взаємним визначенням, перетинаннями, конвергенцією із іншими соціально-політичними процесами внутрішньодержавного та міжнародного масштабу.

Так само, як після Великої Французької революції, що здійснилася у виразній політичній формі, всі попередні революції в інших країнах були ідентифіковані як споріднені національні (буржуазні), після Революції Гідності та подальшого протиборства України проти окупації РФ Криму та окремих районів Донецької та Луганської області, перед світовою спільнотою як явища одної природи були оцінені події в Молдові, Грузії, Україні - європейський вибір та прагнення до національного суверенітету країн, що входили до складу РСРС, з подальшою військовою агресією РФ з метою перешкоджання євроінтеграції та суверенному націо-державотворенню. Слід

зазначити, що визнання збройної агресії з боку РФ в Абхазії та Південній Осетії у судових інстанціях сталося тільки у березні 2021 року у ЄСПЛ, до того ж інформаційно-пропагандистській машині РФ вдавалося підтримувати перекручену картину подій (нібито Грузія «напала» на Абхазію). Факт окупації РФ Криму та ОРДЛО України із масштабними й важкими порушеннями прав людини були прямо встановлені у ЄСПЛ нещодавно, навесні 2021 року.

У 2014 році осмислити війну РФ проти України в більш широкому соціально-політичному та геостратегічному контексті закликав нідерландський генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, який також працював радником з безпеки при ООН та НАТО. Він спирався на дослідження 2004 року, проведені на запит НАТО «Multiple futures», яке дозволило прогнозувати конфлікти майбутнього на зрізі геополітичних платформ між європейською співдружністю та сферою впливу РФ, а раніше СРСР. Якщо військові інтервенції СРСР проходили «за зрізом» Польща, Угорщина, Чехословаччина, то після руйнації Варшавського блоку та вступом в НАТО, а потому ЄС, Угорщини, об'єднаної Німеччини, Чехії та Словаччини та після розпаду СРСР лінія «зрізу» змістилася. Військові інтервенції вже РФ відбуваються за лінією Молдова – Грузія – Україна. Причиною агресії завжди поставали прагнення національних держав до європейського шляху розвитку, демократії та модернізації, суверенітету та звільнення від залежності від СРСР/РФ [7].

На тлі стягуванням військ РФ до кордонів України та загрози прямої військової агресії проти України навесні 2021 року посилюється увага до війни проти України як з боку вітчизняних, так і зарубіжних науковців, політиків, дипломатів, громадських діячів, при чому для багатьох складається усвідомлення, що насправді війна Росії проти України ведеться: з 2004 року (Помаранчева Революція, С. Кривонос), з 1991 року (здобуття незалежності Марі Йованович, посол США в Україні у 2016-2019 рр., та Кримська криза 1992-1994 рр. М. Кармазіна, В. Яремчук, М. Горбатюк), вже століття (К. Матвієнко, В. Горбулін).

Те, що важливо розуміти українським громадянам та союзникам України - те що

РФ веде війну проти всієї України, проти всієї євро-атлантичної співдружності, метою є накидання власної волі супротивнику. Сьогодні важливо розуміти українським громадянам що РФ веде війну проти всієї України, проти всієї євро-атлантичної співдружності, проти всіх світових демократій. Як це висловив Президент США Дж. Байден «Це битва між дієвістю демократій у 21-му столітті та автократіями»[12].

В цьому зв'язку знане формулювання поняття війн, надане Карлом фон Клаузевіцом в творі «Про війну» залишається актуальним. Інша річ, що в добу глобалізації й інформаційної хвилі цивілізації докорінно змінюються організація та режими життя суспільств, держав, армій, їхня архітектоніка, мережа комунікацій, джерела влади та власності, «військові» та «невійськові» засоби політики, коло суб'єктів політики. Гібридизація війни в добу глобалізації відбувається так само, як і інших загроз різної природи (екологічних, техногенних, епідеміологічних, політичних, збройних тощо). Можемо констатувати, що світ вступив в добу **нових війн**.

Напад на Україну виступає сьогодні як **нова війна** у контексті зміни глобального безпекового середовища у 21 столітті. Нова війна сьогодні виступає як новий тип насильства, або як їх ще називають конфліктами низької інтенсивності які пізніше Френк Хоффман назвав «**гібридною війною**»[14].

У цих війнах розмиті поняття «зовнішній» і «внутрішній», вони глобальні і локальні, вони відрізняються від класичних міждержавних і громадянських воєн. Основним джерелом можливих її небезпек є страждання людей (біженці, голод, життя у сірій зоні тощо).

У нових війнах з'явилося **нове мислення** до якого увійшли такі поняття як «національне будівництво, «безпека населення», «цивільно-військове співробітництво», «військово-цивільні засоби» та ін..

Військові аналітики (Мері Калдор «Нові і старі війни» [13]) вводять термін «**вироджена чи дегенеративна війна**», яка призводить до розпаду базових загальнонаціональних структур, у т.ч. збройних сил. Ідея нової війни відображає

нову постбіполярну дійсність, наслідком якої є перехідна влада, слабкість політичних інститутів, пошук балансу у співвідношенні «глобальне/локальне» тощо. Цілі нових війн не є політичними у традиційному сенсі, вони пов'язані **політикою ідентичності**, а не ідеологічно чи геополітично обґрунтованим інтересом. Нова війна це швидше війна з населенням, ніж з противником.

Контекстом нових війн є ерозія монополії на легітимне організоване насильство. Ця монополія руйнується як зверху так і знизу. Сьогодні будь-яка країна все менше може застосувати силу в односторонньому порядку. На заміну міждержавних війн приходить новий вид насильства – організоване.

Ще одна особливість нових війн – є зміна образу ведення бойових дій. Нова війна уникає битв, а тому контроль над територією здійснюється через політичний контроль над населенням [2]. Стратегічна мета такої політики полягає у мобілізації політики екстремізму, яка ґрунтується на страху і ненависті, що зумовлює міграцію населення, штучну зміну його етнічного складу, масові вбивства та ін..

Третій аспект нових війн – глобалізована воєнна економіка, що принципово відрізняється від двох попередніх світових воєн. Логіка війни вбудована в економіку, виникають кластери воєнних економік. Разом з тим нові війни це конфлікти з потенційно великими наслідками. Не випадково ООН у 2005 році схвалює Концепцію «Обов'язок захистити» щодо гуманітарних місій які працюють у районах конфлікту (МКЧХ).

Сьогодні з такою новою реальністю зустрілася й Україна. Війни РФ є гібридними, асиметричними, дифузними, співвідношення «невійськових» та «військових» засобів накидання власної волі політичної визначається в пропорції 4:1. «Розпорошена» агресія проти суспільства та держави вимагає «мережевої безпеки», як висновують в результаті аналізу досвіду протидії Україні нападу РФ фінські дослідники (стаття «Як суспільства можуть бути захищені від гібридних загроз» (How can Societies be Defended against Hybrid Threats? Aapo Cederberg and Pasi Eronen//GCSP: Strategic security analysis. 15.09.2015.[15]). Тобто співпраці всіх

громадян над захистом власних суспільств та держав та міжнародної безпекової мережі. Це своєрідне переосмислення концепції «великої війни» Клаузевіца в умовах інформаційної доби: у класичній великій війні всі потенціали держави й суспільства починають працювати на перемогу у війні (симетричній, конвенційній, інституційній), в гібридній війні перемога одержується завдяки зусиллям всіх громадян, цивільних та військових, через забезпечення стійкості суспільства та держави.

Як зазначають експерти Національного інституту стратегічних досліджень [5], поняття «стійкість» як спроможність витримувати негативні впливи й швидко відновлюватися, одержало центральне місце в концепціях усталеного розвитку ООН, ЄС та НАТО значною мірою після осмислення розпочатої у 2014 році війни РФ проти України. Режим РФ атакував самі основи системи міжнародного права, що склалася після закінчення «холодної війни», філософські засади якої були закладені Гуго Гроцієм у 17 столітті в самий розпал Тридцятилітньої війни. Напад на Україну та героїчна боротьба українських громадян проти загарбників, успіхи у протидії агресії завдяки розподіленій між військовими та цивільними відповідальності за воєнну безпеку, були досягнуті як репрезентативна ситуація боротьби (зв'язок «напад»-«захист») у контексті зміни глобального безпекового середовища у 21 столітті через гібридизацію загроз національним та міжнародній системам безпеки.

Зміна соціально-політичного світогляду й підходів до проблем безпеки знайшла відображення у таких стратегічних документах, у яких поняття «стійкість», що концентрує в собі розуміння ролі синергії інституційних та громадських, військових та цивільних, державних та приватних, природних та соціальних, доцільних та спонтанних аспектів, посідає центральне місце:

«Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030. Резолюція Генеральної асамблеї ООН 25.09.2015» (імплементовано Україною «Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь 2017 року»);

«План дій НАТО щодо забезпечення готовності», вересень 2014 р., «Стратегія

реагування на прояви гібридної війни», грудень 2015 р., «Керівні принципи щодо стійкості», червень 2016, «Спільна програма з протидії гібридним загрозам: відповідь Європейського Союзу» червень 2016;

Глобальна стратегія зовнішньої та безпекової політики ЄС «Спільне бачення, спільна дія: сильніша Європа», червень 2016, «План імплементації заходів у сфері безпеки і оборони», Європейська рада, грудень 2016. та ін.

У наведених документах спільним є розуміння ролі взаємодії урядів, альянсів, міжнародних організацій у забезпеченні стійкості як засади глобальної безпеки; зростаючої залежності спільної безпеки від безпеки кожної країни / регіону; «об'єднаної безпеки» як розподіленої відповідальності мережі цивільно-військової, приватно-державної співпраці, засадничу роль стійкості суспільства для стійкості держави, ролі демократії дотримання прав людини, довіри до державних інститутів, усталеного розвитку (за всіма напрямками, зазначеними в «17 цілей для майбутнього»), «четверта промислова революція» та перехід від кількісних (ВВП) до якісних («індекс людського розвитку») критеріїв оцінки розвитку суспільств.

Як зазначають експерти Національного інституту стратегічних досліджень А. Місюра, В. Паливода [5], до початку війни РФ проти України поняття «стійкість» у ЄС застосовувалося щодо ускладнення ситуації північно-східній Африці, викликаній продовольчою кризою у регіоні в цілому. З 2014 року поняття стійкості входить у концепцію безпеки через усталений розвиток ЄС, кожної країни та глобального суспільства.

У «Дорожній карті» ЄС (2016) визначається шлях забезпечення стійкості держав через усталений розвиток суспільств: підтримку демократії, «відповідального та відкритого управління, що грає вирішальну роль в боротьбі з тероризмом, корупцією та організованою злочинністю; просування захисту прав людини через діалог і підтримку, навіть в найскладніших випадках; надання підтримки нестабільним державам у реформуванні системи юстиції, безпеки і оборони, сприяння підвищенню їх потенціалу, в тому числі в сфері кібербезпеки; допомога у посиленні

стійкості суспільства за рахунок поглиблення відносин з громадянським суспільством (насамперед, підтримки зусиль, спрямованих на забезпечення підзвітності урядів); поширення ідей плюралізму, співіснування і поваги шляхом поглиблення роботи в галузі освіти, культури та з молоддю; сприяння у підвищенні енергетичної та екологічної стійкості сусідніх з ЄС регіонах належним чином, щоб уникнути ескалації соціальної напруженості» (SharedVision, CommonAction: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_0.pdf, цит. за «Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки» А.О. Місюра, В.О. Паливода, Відділ проблем національної безпеки, Національний інститут стратегічних досліджень березень 2018 р) [5].

Таким чином, «внутрішні» та «зовнішні» соціально-політичні контексти війни проти України визначаються нелінійною взаємодією в конвергенції чинників різної природи (природних, антропогенних, доцільних, спонтанних тощо), синергетичними трансформаціями суспільства та держави в добу глобалізації та інформатизації – що комплексно впливають на осмислення війни та миру. Разом з цим, війна на Сході України у історично-подієвому, ціннісно-екзистенційному, суспільно-онтологічному вимірах змінила соціально-політичний контекст та його осмислення в національному та глобальному масштабах.

Нова стратегія: всеохоплююча оборона.

У березні –квітні 2021 відбулися важливі події, що вплинули на загальний соціально-політичний контекст визвольної війни України.

25 березня 2021 Указом Президентом України затверджено документ «Стратегія воєнної безпеки. Воєнна безпека – всеохоплююча оборона» [9]. В назві Стратегії відображено нове розуміння шляхів забезпечення безпеки інформаційного суспільства в добу глобалізації й гібридизації загроз, що

відповідає філософії безпеки ООН, НАТО, ЄС, аналізованих раніше. Стрижневими поняттями Стратегії є «всеохоплююча оборона» та «стійкість».

Всеохоплююча оборона в засаді має співпрацю та залучення всіх сил громадянського суспільства та держави, цивільних та військових громадян та організацій, приватно-державного партнерства, взаємодії з союзниками та партнерами, участь України в заходах з підтримки міжнародної безпеки, впровадження стандартів НАТО, модернізацію безпекових інституцій та організацій держави, передусім, Збройних Сил.

Стойкість через усталений розвиток суспільства, держави, Збройних Сил тлумачиться у дусі новітніх міжнародних підходів - як стрижень всеохоплюючої оборони. Стойкість суспільства розуміється відповідно до Дорожніх карт ЄС та НАТО, що передбачає зміцнення національної єдності, демократії, відповідальне врядування та довіру до держави з боку громадян, розвиток освіти, науки та культури, патріотичне виховання молоді, захист критичної інфраструктури суспільства та держави, зокрема, інформаційно-кібернетичного простору, протидії дезінформації та ін.

Згідно Стратегії, забезпечення воєнної безпеки суспільства та держави України полягає у забезпеченні стримування агресора – спроможності завдати таких втрат противнику, що мають змусити його відмовитися від збройної агресії. Для цього потрібні зусилля всіх інститутів, організацій суспільства та держави, всіх громадян, класичних та некласичних, прямих та непрямих методів ведення боротьби.

Разом з цим Стратегія включає питання постконфліктного врегулювання та забезпечення готовності до нього – всебічного відновлення та забезпечення безпеки на тимчасово окупованих Автономній республіці Крим та ОРДЛО України після відновлення територіальної цілісності, контролю над державним кордоном, суверенітету деокупованих регіонів (від розмінування, запобігання екологічним катастрофам, відновлення правопорядку, місцевого самоврядування, до психологічної й соціально-економічної допомоги).

Розгляд положень Стратегії воєнної безпеки дозволяє зробити висновок не лише про імплементацію провідних безпекових підходів ООН, ЄС, НАТО у національний законодавчий простір, а про розгортання спорідненого північноатлантичному новітнього управлінського дискурсу на засадах філософії усталеного суспільства в практиці істеблішменту, експертних спільнот, суспільної думки України, чим підтверджується європейський вибір української політичної нації та держави.

Нещодавні зміни в соціально-політичному контексті війни України за власний європейський вибір, суверенітет, що конкретизували та загострили усвідомлення смислу та значення нашої боротьби, пов'язані із висловлення Дж. Байдена про новий розподіл всіх держав світу на цифрові демократії та автаркії, з яким пов'язуються очікування більш рішучих дій проти терористичних режимів держав-вигнанців, передусім РФ. Телефонна розмова Президента США Дж. Байдена та Президента України В. Зеленського особливо в ситуації зростання напруженості біля кордонів України є знаковим для міжнародної спільноти, засвідченням підтримки України та підтвердженням намірів подальшої співпраці [1].

Висновки. «Революція Гідності», «антикорупційна революція» та боротьба в АТО/ООС за завойовані громадянами шанси історичного розвитку України привертає увагу міжнародної спільноти тому що поширюється чітке розуміння: в Україні в цей час триває боротьба протилежних систем цінностей, несумісних концепцій історії – боротьба демократії й тоталітаризму. Екстремальна ситуація визвольної боротьби проти агресії РФ спричинила переоцінку цінностей та переосягнення підходів до їхнього збройного захисту не лише в Україні, а й у багатьох країнах демократії.

Стверджуючи свою соціально-політичну й історичну суб'єктність в боротьбі за європейський вибір український народ став політичною нацією та здобув союзників та партнерів на державно-політичному та ціннісно-екзистенційному рівні.

Ціннісним ядром українського суспільства і його держави є права і свободи людини та громадянина, яке передбачає

Питання психології

розвинене громадянське суспільство та правову державу. В добу глобалізації демократії стають «мережевими» та «цифровими», які зростають разом із інформаційним суспільством, що потребує суб'єктності особистості як джерела свого розвитку й органічної солідарності соціальних суб'єктів як чинника стійкості.

Відповідно до зазначених зрушень національна та міжнародна безпека переосмислюються за метафорою мережі, а ключовими словами новітніх концептуалізацій філософії безпеки стають «стійкість», «координація», «розподілена відповідальність», «поєднані

компетентності цивільних та військових», «цивільно-військові» та «приватно-державні» взаємодія та співпраця. Саме на таких світоглядних підвалинах розроблена концепція всеохоплюючої оборони України.

Ми маємо вибудовувати свою картину світу, багату різноманіттям, широкую завдяки інклюзивності, однак зі своїм культурним «ядром», яке за базовими цінностями належить до європейської культури демократії, що визначає коло стратегічних союзників та партнерів у оновленому глобальному співтоваристві, яке формується.

Список використаних джерел

1. *Виклад* змісту телефонної розмови Міністра оборони США Ллойда Остіна з Міністром оборони України Андрієм Тараном. Міністерство оборони США для негайного розповсюдження 1 квітня 2021. Режим доступу: <https://ua.usembassy.gov/uk/readout-of-secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iiis-call-with-ukrainian-minister-of-defense-andrii-taran/>
2. *Воєнні аспекти протидії «гібридній» агресії: досвід України: монографія / колектив авторів; за заг. ред. А.М. Сиротенка.* –К.: НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. – 176 с.
3. *Габермас Ю.* Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянського суспільства. Пер. з нім. Анатолій Оніщенко. –Львів: Літопис, 2000. 318 с.
4. *Кастельс М.* Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства. Пер. з англ. – К.: Ваклер, 2007. -304 с.
5. *«Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки» // А.О. Місюра, В.О. Паливода, Відділ проблем національної безпеки, Національний інститут стратегічних досліджень, березень 2018 р. Режим доступу: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_0.pdf,*
6. *Нова влада: виклики модернізації – К.: «К.І.С.»*, 2011. – 260 с
7. *Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен*, 26 квітня 2014. Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/25363591.html>
8. *Світова гібридна війна: Український фронт.* Під головн. ред. В. П. Горбуліна. - Київ : НІСД, 2017. - 496 с.
9. *Стратегія* воєнної безпеки України. Воєнна безпека — всеохоплююча оборона. Затверджено Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/202.
10. *Тоффлер Е.* Третя хвиля. Пер. з англ. Перекладач: Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. - Київ: Видавничий дім «Всесвіт», 2000.- 480 с.
11. *Херпен, Марсель Х. ван.* Війни Путіна. Чечня, Грузія, Україна: незасвоєні уроки минулого. Пер. з англ. / М. Х. Ван Херпен. - Харків : Віват, 2016. - 303 с.
12. *«Це битва демократій та автократій» – Байден про Китай і Росію на пресконференції 26 березня 2021.* Режим ждоступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/bayden-preskonferentsiya-kytayarosiyu/31169251.html>
13. *Калдор Мэри.* Новые и старые войны: организованное насилие в глобальную эпоху / пер. с англ. А. Апполонова, М. Дондуковского; ред. перевода А. Смирнов, В. Софронов.— М.: Изд-во Института Гайдара, 2015.— 416 с.
14. *Frank G. Hoffman.* Further Thoughts on Hybrid Threats
15. *How can Societies be Defended against Hybrid Threats? Aapo Cederberg and Pasi Eronen //GCSP: Strategic security analysis.* 15.09.2015.
16. *Осьодло В.І.* Соціально-філософські та психологічні аспекти сучасних війн: Монографія / В.Осьодло, Л.Будагьянц. – К. : «ArtEk», 2018. – 408 с.

References

1. *Vyklad* zmistu telefonnoi rozmovy Ministra obrony SShA Lloyda Ostina z Ministrom obrony Ukrainy Andriiem Taranom. Ministerstvo obrony SShA dlia nehainoho rozpovsiudzhennia 1 kvitnia 2021. [US Secretary of Defense Lloyd Austin's telephone conversation with Defense Minister Andriy Taran. United States Department of Defense for immediate distribution April 1, 2021] Rezhym dostupu:

- <https://ua.usembassy.gov/uk/readout-of-secretary-of-defense-lloyd-j-austin-iiis-call-with-ukrainian-minister-of-defense-andrii-taran/> (in Ukrainian)
2. Voienni aspekty protydii «hibrydnoi» ahresii: dosvid Ukrainy [Military aspects of «hybrid» aggression counteracting: experience of Ukraine]: monohrafiia / kolektyv avtoriv; za zah. red. A.M. Syrotenka. –K.: NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho, 2020. – 176 s. (in Ukrainian)
  3. Habermas Yu. Strukturni peretvorennia u sferi vidkrytosti: doslidzhennia katehorii hromadianskoho suspilstva. [Structural transformations in the field of openness: a study of the category of civil society] Per. Z nim. Anatolii Onishchenko. –Lviv: Litopys, 2000. 318 s. (in Ukrainian)
  4. Kastels M. Internet-halaktyka. Mirkuvannia shchodo Internetu, biznesu i suspilstva. [Internet galaxy. Reflections on the Internet, business and society.] Per. Z anhl. – K.: Vakler, 2007. -304 s. (in Ukrainian)
  5. «Kontseptualni pidkhody NATO ta YeS do zabezpechennia stiikosti derzhavy i suspilstva u sferi natsionalnoi bezpeky» [Conceptual approaches of NATO and EU to ensuring the stability of state and society in the sphere of national security] // A.O. Misiura, V.O. Palyvoda, Viddil problem natsionalnoi bezpeky, Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen, berezen 2018 r. Rezhym dostupu: https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eugs_review_web_0.pdf (in Ukrainian)
  6. Nova vlada: vyklyky modernizatsii [New Power: Challenges of Modernization] – K.: «K.I.S.», 2011. – 260 s (in Ukrainian)
  7. Putin vede v Ukraini hibrydnu viinu – heneral Kappen, 26 kvitnia 2014. [Putin is waging a hybrid war in Ukraine - General Kappena, 26 April 2014] Rezhym dostupu: <https://www.radiosvoboda.org/a/25363591.html> (in Ukrainian)
  8. Svitova hibrydna viina: Ukrainyskyi front. Pid holovn. red. V. P. Horbulina. [World Hybrid War: Ukrainian Front. Under the main. red. V. P. Gorbulina] - Kyiv : NISD, 2017. - 496 s. (in Ukrainian)
  9. Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy. Voienna bezpeka – vseokhopliuucha oborona. [Military Security Strategy of Ukraine. Military Security - Integrated Defense] Zatverdzheno Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku № 121/202. (in Ukrainian)
  10. Toffler E.. Tretia khvyliia. [Third wave.] Per. z anhl. Perekladach: Andrii Yevsa, za redaktsiieiu Viktora Shovkuna. - Kyiv: Vydavnychiy dim «Vsesvit», 2000.- 480 s. (in Ukrainian)
  11. Kherpen, Marsel Kh. van. Viiny Putina. Chechnia, Hruzii, Ukraina: nezasvoieni uroky mynuloho. [Chechnya, Georgia, Ukraine: untapped lessons of the past.] Per. z anhl. / M. Kh. Van Kherpen. - Kharkiv : Vivat, 2016. - 303 s. (in Ukrainian)
  12. «Tse bytva demokratii ta avtokratii» – Baiden pro Kytai i Rosiiu na preskonferentsii 26 bereznia 2021. [«This is a battle of democracies and autocracies» - Biden about China and Russia at a press conference on March 26, 2021.] Rezhym zhдоступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/bayden-preskonferentsiya-kytay-rosiia/31169251.html> (in Ukrainian)
  13. Kaldor Mэry. Novie y stariee voini: orhanyzovannoe nasylye v hlobalnuiu epokhu [New and Old Wars: Organized Violence in the Global Age] / per. s anhl. A. Appolonova, M. Dondukovskoho; red. perevoda A. Smyrnov, V. Sofronov. – M.: Yzd-vo Ynstytuta Haidara, 2015. – 416 s. (in Russian)
  14. Frank G. Hoffman. Further Thoughts on Hybrid Threats
  15. How can Societies be Defended against Hybrid Threats? Ааро Cederbergand Pasi Eronen //GCSP: Strategic security analysis. 15.09.2015.
  16. Osodlo V.I. Sotsialno-filosofski ta psykhologichni aspekty suchasnykh viin: Monohrafiia [Sociophilosophical and psychological aspects of modern] / V.Osodlo, L.Budahiants. – K. : «ArtEk», 2018. – 408 s. (in Ukrainian)

Резюме

Осьодло В. И. доктор психологических наук, профессор,

начальник гуманитарного института Национального университета обороны имени Ивана Черняховского

Будагьянц Л. Н. кандидат философских наук,

доцент, доцент кафедры общественных наук гуманитарного института Национального университета обороны

Украина имени Ивана Черняховского

СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ ВОЙНЫ НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ГИБРИДНЫХ АГРЕССИИ

В статье раскрыты теоретические основы фундаментальных смыслов борьбы украинской политической нации на утверждение собственной исторической субъектности на фоне глобализации, обуславливающие особенности положения новых демократий во время мира и во время войны.

Питання психології

Проанализированы социально-политический контекст войны на Востоке Украины, который по мнению авторов целесообразно рассматривать через призму национального бытия украинской политической нации и национального государства как института общей воли нации. Раскрыта сущность «новой войны» в условиях военной агрессии РФ против Украины, что отражает беспрецедентную постбиполярной действительность, связанную с современной политикой идентичности. Доказано, что одним из успешных путей защиты является создание сетевой безопасности, основанной на сотрудничестве всех граждан по защите своих обществ, государств и международной безопасности сети.

Представлено, что ключевым ценностным приоритетом, который способен выдерживать отрицательные воздействия и быстро восстанавливаться и определенный центральным в концепциях устойчивого развития ООН, ЕС и НАТО, является «устойчивость».

Ключевые слова: *социально-политический контекст войны на Востоке Украины; новая война; гибридная война; сетевая безопасность; устойчивость; комплексная оборона; противодействие пропаганде.*

Summary

Osodlo V. Doctor of Psychology, professor, Chief of the Humanitarian Institute of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi

Budahiants L. Ph.D., assistant professor, assistant professor of the Humanitarian Institute of the National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskyi

THE SOCIAL AND POLITICAL CONTEXT OF THE WAR IN EASTERN UKRAINE AND THE MAIN DIRECTIONS OF COUNTERACTING HYBRID AGGRESSION

The article explains the theoretical foundations of the fundamental aspects of the struggle of the Ukrainian political nation to assert its own historical subjectivity against the backdrop of globalization, which determine the peculiarities of the situation of new democracies in times of peace and war.

The socio-political context of the war in the East of Ukraine was analysed, which in the authors' opinion should be viewed in the light of the national existence of the Ukrainian political nation and the national State as an institution of the common will of the nation. It is these meanings that express the essence of social and political processes in Ukraine since the Revolution of Dignity as a historical event of national creation of the State.

The essence of the «new war» in the context of the military aggression of the Russian Federation against Ukraine is revealed, which reflects an unprecedented post-bipolar reality related to the policy of identity, not only ideologically or geopolitically based interest; eroding the monopoly on legitimate organized violence; changing the way in which hostilities are conducted to mobilize extremism; globalizing the military economy with the emergence of clusters. One of the successful ways of protection has been proven to be the creation of network security based on the cooperation of all citizens to protect their societies, States and the international security of the network.

It is presented that the key value priority, which is able to withstand negative impacts and quickly recover and defined as central to the UN, EU and NATO sustainable development concepts, is «sustainability». Sustainability through the sustainable development of society, the State, the Armed Forces is explained in the spirit of the latest international approaches - as the core of integrated defence. The main directions of counter-propaganda are justified in order to build on the narratives of uniting the picture of the world, which will allow to join the global community.

Keywords: *socio-political context of the war in Eastern Ukraine; new war; hybrid war; network security; sustainability; integrated defence; counter-propaganda.*

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Recelved/Поступила: 23.06. 21.